

ВІДГУК
офіційного опонента про дисертацію
Рускуліс Лілії Володимирівни
«Методична система формування лінгвістичної компетентності
майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих
дисциплін», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних
наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання
(українська мова)

Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками наукових досліджень. Сучасні вимоги до майбутніх фахівців освітньої галузі, оновлення системи мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння державною мовою, актуалізують проблеми формування творчої, гармонійно розвиненої, конкурентоспроможної особистості, яка вміє провадити ефективну комунікацію українською мовою, здатна до саморозвитку і самореалізації, спроможна навчатися впродовж життя. Саме на вчителя покладено реалізацію державної політики, спрямованої на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, збереження і примноження культурної спадщини, на що зорієнтовує низка законодавчих та нормативних документів, зокрема, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель» та ін.

У цьому контексті не втрачає актуальності пошук шляхів підготовки якісно нового типу вчителя української мови, освіченого, креативного освітянина з глибокими знаннями, сформованими фаховими вміннями і навичками, готового до генерування власних ідей і їх реалізації в практичній діяльності, що є незаперечною запорукою високого рівня професійної майстерності, учителя з великою місією – сформувати патріотично налаштовану духовно багату мовну особистість. Своєчасність рецензованого дослідження підтверджує і вимога суспільства в ухваленні закону про українську мову, реалізація якого покладе на вчителя української мови неабияку відповідальність.

Рецензована праця має безпосередній зв'язок з такими актуальними напрямками наукових досліджень, як: модернізація змісту освіти, підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів, формування мовної особистості майбутнього вчителя-словесника, зокрема його лінгвістичної компетентності тощо. Вони вповні узгоджуються з комплексними науково-дослідними темами кафедри мовознавства Херсонського державного університету «Технології формування комунікативно-професійної компетенції майбутніх фахівців гуманітарної сфери в умовах стандартизованої мовної освіти» (реєстраційний номер РК 0107U000759) й «Теорія і практика навчання української мови в середній та вищій школі в умовах стандартизації сучасної освіти» (реєстраційний номер 0117U001765), що входять до загальноуніверситетської теми «Провідні тенденції підготовки фахівців у галузі освіти в контексті Болонського процесу» (державний реєстраційний номер 0109U002277).

Вищезазначене, поза всякими сумнівами, дає підстави стверджувати, що дисертаційна праця Л. В. Рускуліс є актуальною, суспільно значущою й науково вартісною, оскільки репрезентує методичну систему формування

лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови в процесі вивчення мовознавчих дисциплін.

Структура роботи витримана в традиційному ключі: вступ, п'ять розділів, що розв'язують з максимальною повнотою і глибиною, з логічною послідовністю викладу матеріалу, що сприяло розкриттю теми дослідження і виконанню поставлених завдань. Наприкінці кожного розділу подано чіткі стислі висновки, що відповідають актуалізованим проблемам у тексті дослідження, а також загальні висновки, що вповні відтворюють результати проведеного аналізу. Список використаних джерел оформлено за чинними вимогами і подано після кожного розділу дисертації. Він містить і праці здобувачки, на які в тексті зроблено відповідні покликання.

Відповідно до чинних вимог дисертація містить анотації та список опублікованих праць за темою дослідження українською й англійською мовами. Суттєво посилюють практичне значення дисертаційної праці оформлені окремою книгою додатки на 156 сторінках, до яких, зокрема, увійшли методичні матеріали для самостійної роботи студентів з дисципліни «Вступ до мовознавства», матеріали для контролю сформованості лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови, завдання для формування субкомпетентностей, комплекси вправ для формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови, різноманітні тестові завдання тощо. Крім того, згідно з вимогами до оформлення праць дисертації додатки містять список опублікованих праць за темою дослідження, відомості про апробацію результатів дисертації, копії актів і довідок про впровадження результатів дослідження.

Повний обсяг дисертації складає 700 сторінок (зокрема 398 сторінок основного тексту); вона містить 17 таблиць, 15 рисунків, 15 схем, які повністю обіймають 9 сторінок основного тексту. Покликання в основному тексті здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація виконана на достатньо високому науково-методичному рівні із застосуванням інноваційних форм, методів та прийомів навчання української мови. Зміст дисертації розкриває основні аспекти теми дослідження.

Науковий задум Л. В. Рускуліс та етапи реалізації його повною мірою представлені у вступі, де обґрунтовано вибір теми дослідження, чітко й логічно визначено мету і завдання, окреслено його об'єкт та предмет; достатньо обґрунтовано, з урахуванням численних наукових джерел та рефлексії власного досвіду викладацької діяльності, подано концепцію дослідження; чітко розкрито наукову новизну й практичне значення здобутих результатів, що засвідчує володіння авторкою прийомами наукової роботи на рівні сучасних вимог.

Глибокий скрупульозний аналіз теоретичних і практичних проблем у руслі започаткованого дослідження дав змогу дисертантці сформулювати провідну ідею дисертації, що ґрунтується на взаємозглагодженому, поетапному, системному формуванні лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін («Практикум з української мови», «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська літературна

мова», «Старослов'янська мова», «Історія української мови», «Історична граматика української мови», «Культура мови», «Стилістика української мови», «Лінгвістичний аналіз тексту», «Загальне мовознавство»).

Поділяємо думку авторки про те, що формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови буде ефективним, якщо: забезпечити цілісність і системність процесу навчання на основі визначених і розроблених лінгводидактичних положень, що містять мету, завдання, організаційні форми, технологічне забезпечення, результативний компонент, а також ціннісно-мотиваційне ставлення студентів до опанування лінгвістичної теорії; поетапність та неперервність їхньої підготовки протягом навчання в закладі вищої освіти; універсальність упроваджених технологій навчання; створити умови для саморозвитку та самореалізації майбутніх учителів української мови. Істинність гіпотези доведено ретельно проведеним педагогічним експериментом.

Заслуговує на схвальну оцінку глибина теоретичного аналізу наукових досліджень, які стали засадничими в питаннях розв'язання порушеної проблеми. На основі ретельного вивчення теоретичних праць обґрунтовано філософські й лінгвофілософські засади формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови, зокрема особливості впливу мови на мислення і внутрішній світ людини, формування мовної картини світу індивіда, його ментального сприйняття, базисом якого є національно-мовний і культурний досвід, що є присутніми у формуванні зазначеної компетентності. Переконаливо доведено і взаємодію філософії мови із сучасною українською літературною мовою, історією української мови, українською діалектологією, загальним мовознавством, новітніми напрямками лінгвістики. Ми суголосні з авторкою і в тому, що для належного засвоєння мовознавчих дисциплін майбутні вчителі української мови повинні усвідомити мову як об'єкт філософських досліджень; досягнути питання виникнення, становлення й розвитку мови та її місця в суспільстві; встановити співвідношення між природною і штучною мовою; взаємостосунки мови і світу; особливості впливу мови на мислення та внутрішній світ людини; природу мовних універсалій, що, безперечно, закладе необхідні теоретичні підвалини для засвоєння мовознавчих дисциплін (с. 63).

Аналіз фундаментальних здобутків В. Гумбольдта, Ф. де Соссюра, Ш. Баллі, Н. Хомського, Г. Сковороди, О. Потебні, студіювання праць сучасних лінгвістів (С. Єрмоленко, В. Жайворонка, Л. Лисиченко, О. Селіванової та ін.) стали основою для формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови та визначили особливості вивчення ними мовознавчих дисциплін.

Аналіз сучасних поглядів педагогів і лінгводидактів на феномен «компетентність», з'ясування ієрархії компетентностей у сучасному науковому полі дав змогу дисертантці констатувати, що основу лінгвістичної компетентності «становлять ключові, спеціальнопредметні та предметні компетентності; вона є складником лінгводидактичної, органічною частиною професійної й ураховує особливості соціолінгвістичної, етнокультурознавчої, соціокультурної, комунікативно-прагматичної, стратегічної та інших компетентностей» (с. 86) і потрактувати цей феномен як «результат засвоєння

наукових основ української мови як знакової системи й суспільного явища; володіння мовними вміннями й навичками з урахуванням тісного взаємозв'язку мовних рівнів; обізнаність із проблемами історії української літературної мови, української діалектології, теоретичними основами мовознавства, лінгвістичного аналізу тексту» (с. 87). Належним чином оцінюючи таке визначення, висловимо таку рекомендацію: зважаючи на те, що компетентність – це особистісна характеристика, варто було в дефініції відбити не лише знаннєвий складник, а й зазначити ціннісний, діяльнісний та інші компоненти. Додамо також, що виділення у вищій школі предметної компетентності вважаємо дискусійним. За Українським педагогічним енциклопедичним словником, предметна система навчання «запроваджена в загальноосвітніх школах, профтехучилищах, середніх спеціальних навчальних закладах». У наявних типологіях компетентностей виділяють ключові (метапредметні), загальнопредметні і предметні – у контексті загальної середньої освіти, і професійні – у вишах. У дидактиці (О. Я. Савченко, А. В. Хуторської) предметні компетентності розглядають як часткові щодо ключових і загальнопредметних. На нашу думку, предметні, як і ключові, формуються в середній школі і є базовими для професійних, які, підкреслимо, належним чином виписані в рецензованій дисертації.

Ґрунтовно Л. В. Рускуліс підійшла до виокремлення й характеристики в мовній та мовленнєво-комунікативній площинах субкомпетентностей лінгвістичної компетентності, до яких уналежнено: фонетичну, лексикологічну, граматичну, правописну, стилістичну. Позитивним моментом вважаємо той факт, що формування субкомпетентностей відбувається за лінійним, спіралеподібним і концентричним принципами. Високо оцінюючи таку позицію дисертантки, вважаємо, до зазначеного переліку мала б увійти лексикографічна субкомпетентність, яка є вагомим складником, зокрема мовної культури студентів. Тим паче, що розосереджено про лексикографічні знання та вміння йдеться в тексті дисертації. Дискусійним, на нашу думку, є виокремлення з-поміж лінгвістичної компетентності стилістичної субкомпетентності. Не заперечуючи права на такий підхід, вважаємо, що за логікою дослідження, тоді варто було б звернути увагу і на риторичну субкомпетентність.

Унаочнюють і полегшують сприйняття низки вихідних понять дисертації запропоновані в тексті схеми. Проте, на нашу думку, у схемі 1.2 «Вихідні поняття ФСК» варто було зазначити синтагму і фонетичне слово.

Ретельний аналіз навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні зі спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), змісту навчальних і робочих навчальних програм дисциплін уможливив виокремлення низки навчальних дисциплін мовознавчого циклу, на яких, власне, і побудовано і вдало проведено педагогічний експеримент. На жаль, в описі навчальних планів дисертантці не вдалося уникнути дещо застарілих чи неузвичаєних назв: «нормативні дисципліни» замість «обов'язкові дисципліни», подекуди трапляється «навчальний предмет» замість «навчальна дисципліна».

Заслуговує схвальної оцінки глибина теоретичного аналізу психологічних і психолінгвістичних засад дослідження, на підставі якого з'ясувано межі студентського віку, проблеми адаптації до нових умов навчання й виховання,

специфіку фахового становлення й усвідомлення професійної ідентичності. Л. В. Рускуліс робить цілком слушний висновок, що ефективність формування лінгвістичної компетентності здобувача вищої освіти залежить від становлення його суб'єктності: формування Я-ідентичності, розвитку зовнішніх і внутрішніх мотивів навчання, професійних умінь і навичок, креативності, спеціальних здібностей – академічних, мовленнєво-комунікативних, національноцентричних, чуттєво-словесних, естетичних й регулятивно-когнітивних. Аргументовано в праці доведено і необхідність урахування психічних чинників: свідомості, сприймання, мислення, пам'яті, уваги, уяви.

Поділяємо думку авторки про те, що «засвоєння мови з урахуванням психолінгвістичної теорії передбачає демонстрацію майбутньому освітянину всього багатства мовних ресурсів, усвідомлення потреби засвоєння їх і забезпечення високого рівня мотивації, розвиток мовної свідомості, студювання мови на всіх рівнях, що забезпечить формування ЛК» (с. 237).

Заслугує схвальної оцінки глибина теоретичного аналізу наукових досліджень, що стали засадничими в питаннях визначення пріоритетних загальнодидактичних і лінгводидактичних підходів (зокрема системно-інтеграційний, компетентнісний, когнітивно-комунікативний, функційно-стилістичний, текстоцентричний), загальнопедагогічних і лінгводидактичних закономірностей та загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних принципів навчання, що забезпечило ефективність запропонованої методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови.

Грунтовно в дисертації висвітлено особливості методів, прийомів і засобів навчання, зроблено їх багатоаспектний аналіз. Дисертантка переконливо доводить (це підтверджено також і результатами педагогічного експерименту), що ефективними стали метод бесіди, спостереження й аналіз мовних явищ і фактів, лінгвістичний експеримент, метод вправ, проблемний метод, метод роботи з навчально- і науково-інформаційними джерелами. Безперечною заслугою вважаємо пропоновані авторкою специфічні контент-методи (контент-термін, контент-лінгвотеорія, контент-комунікація). У формуванні лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови застосовано низку ефективних інноваційних методів навчання (ділові ігри, синанон-метод, метод кейсу, метод проекту). Їх добре описано в тексті дисертації та наведено яскраві приклади.

Відзначимо і ретельний відбір прийомів навчання, де враховано зміст теми й специфіка конкретної мовознавчої дисципліни відповідно до формування фонетичної, лексикологічної, граматичної, правописної, стилістичної компетентностей. Цінним є і те, що схарактеризовані специфічні прийоми навчання, поєднуючись один з одним, входять як компоненти до окремих методів, виконуючи певне дидактичне завдання.

Незаперечним здобутком вважаємо розроблену технологію формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови в процесі засвоєння мовознавчих дисциплін, у якій ураховано особливості організації аудиторних і позааудиторних форм навчання, що постають взаємозлагодженою, гармонійною, цілісною й упорядкованою системою дій викладача та студента.

Запропонована технологія ґрунтована на лінгводидактичних засадах, психологічних і психолінгвістичних чинниках.

Заслуговує схвалення запропонована методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови, яка зреалізована за допомогою тематично-аналітичних, мовно-комунікативних, репродуктивно-творчих, когнітивно-діяльнісних вправ. Відзначимо, що ця система передбачає не лише традиційні лекції, а й інноваційні (лекція з елементами проблемного навчання, лекція-дискусія, лекція-конференція, лекція із запланованими помилками, бінарна лекція). Прикметною рисою пропонованої системи стало застосування інформаційно-комунікаційних технологій: лекційні, практичні, семінарські, лабораторні заняття, самостійну роботу студентів супроводжували презентації, інтернет-проекти, відео- й медіатексти, хмари тег, веб-квести тощо. Такий підхід до організації навчання оптимізував його процес, сприяв результативності, розвивав навчально- й науково-дослідницьку діяльність майбутніх учителів української мови. Сприяло цьому і використання змішаної форми із застосуванням дистанційного навчання.

Високої оцінки заслуговує пропонована Л. В. Рускуліс власна класифікація видів самостійної роботи: теоретико-ознайомлювальна, когнітивно-пізнавальна, компетентнісно-діялісна, інноваційно-діялісна. Значну увагу приділено і науково-дослідній діяльності студента, що, безперечно, посилює рецензоване дослідження.

Високо оцінюємо теоретичне осмислення і методичне забезпечення формувального етапу педагогічного експерименту. Представлена експериментальна програма містить усі елементи для ґрунтовного й повноцінного його проведення: мету, завдання, етапи, організацію і перебіг тощо. Як позитив відзначимо і запропоновану лінгводидактичну модель формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови (с. 491), яка демонструє універсальність особистості дисертантки як науковця-проектувальника, викладача-практика й організатора освітнього процесу.

Підставою для того, щоб загальні висновки роботи вважати достовірними, передовсім є добре спланований та успішно проведений експеримент, описаний у п'ятому розділі. Представлена експериментальна програма містить усі елементи для ґрунтовного й повноцінного дослідження: мету, завдання, підходи, закономірності, принципи, методи, форми, технології тощо). Свідченням справді наукового підходу є урахування авторкою важливих наукових даних із філософії, лінгвофілософії, психології, лінгвістики, психолінгвістики, дидактики й лінгводидактики.

Загальні висновки чітко скорельовані зі змістом сформульованих у вступові завдань і матеріалами кожного з розділів, їх можна вважати правдивими й ґрунтовними, що забезпечується вмілим використанням положень прикладних наукових досліджень, сучасних засобів і методик проведення аналізу результатів дослідного навчання, достатньою кількістю статистичної інформації, яку дисертантка представила у вигляді таблиць.

Сформульовані в дисертаційній праці наукові положення, висновки і рекомендації є теоретично обґрунтованими, умотивованими, логічними і послідовними та експериментально перевіреними.

Оцінюючи **новизну й достовірність дослідження**, зазначимо, що найбільш суттєвими і важливими здобутками, що містяться в дисертації, є такі результати:

- науково обґрунтовано філософські й лінгвофілософські засади формування лінгвістичної компетентності майбутнього вчителя української мови, його мовної картини світу;

- потлумачено феномен «лінгвістична компетентність майбутніх учителів української мови»; з урахуванням мовного й мовленнєво-комунікативного компонентів на основі аналізу інформаційного обсягу мовознавчих дисциплін визначено його структуру (фонетичну, лексикологічну, граматичну, правописну, стилістичну субкомпетентності) та місце в ієрархії компетентностей;

- з'ясовано розвиток специфічних – академічних, мовленнєво-комунікативних, національноцентричних, чуттєво-словесних, естетичних і регулятивно-когнітивних – здібностей;

- схарактеризовано структуру мовної особистості майбутніх учителів української мови й етапи її формування;

- окреслено компоненти професійно-комунікативних умінь – лінгвокогнітивний, лінгвокомунікативний, лінгвоінтегративний, лінгвофаховий;

- з'ясовано системно-інтеграційний підхід до навчання мови; закономірності (відповідність лінгвістичної освіти соціальним запитам; засвоєння мовного матеріалу в чіткій узаємозалежній і взаємообумовленій системі; вивчення всіх рівнів української мови та мовознавчих дисциплін із перспективою на активну мовленнєву діяльність; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів і форм навчання; урахування національно-когнітивного потенціалу української мови); принципи (узаємозв'язку у вивченні мовознавчих дисциплін, оперування лінгвістичною термінологією, компаративного аналізу мовних одиниць, системного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій); контент-методи (контент-термін; контент-лінгвотеорія, контент-комунікація);

- вибудовано систему аудиторних і позааудиторних форм навчання й упроваджено їх в освітній процес;

- доведено необхідність і ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій;

- розроблено критерії, показники й рівні сформованості лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін;

- розроблено й експериментально апробовано модель методичної системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови;

- уточнено зміст базових понять «компетентність», «професійна компетентність», «комунікативна компетентність», «мовна особистість», «мовленнєва діяльність».

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження Л. В. Рускуліс є суттєвим внеском у розвиток української лінгводидактики, що полягає в розробленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці методичної

системи формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін. Дисертація розкриває нові можливості для збагачення й удосконалення навчально-методичне забезпечення мовознавчих дисциплін, підготовки підручників, методичних посібників. Розроблені навчально-методичні матеріали можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів-словесників, а також у системі післядипломної освіти.

Результати експериментальної роботи, а саме: наукова новизна, теоретичні й практичні висновки, методичні рекомендації – достовірні, що підтверджується в процесі наукового дослідження засобами різноманітних теоретичних та емпіричних методів, статистичними даними експерименту, узгодженістю з відповідними положеннями законодавчих і нормативних документів. Основні положення дисертації достатньою мірою апробовано на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і висвітлено в наукових публікаціях автора.

Автореферат передає всі ключові положення дослідження, не містить додаткової інформації і вповні відбиває зміст роботи.

Дискусійні положення й зауваження. Високо оцінюючи рецензовану дисертацію, крім вищезазначених зауважень та побажань, привертаємо увагу до окремих аспектів її, що потребують уточнення, пояснення чи корекції, а саме:

1. На нашу думку, з'ясування співвідношення понять «компетентність» і «компетенція» вже не на часі і не належить до дискусійних.

2. На с. 45, 77, 79, 84, 87 дисертації йдеться про Державний стандарт вищої освіти. На жаль, відповідне покликання на 53 позицію в переліку використаних джерел до першого розділу не дає змоги з'ясувати, який саме стандарт мається на увазі, оскільки там подано вихідні дані Державної програми «Вчитель». Варто було б бути уважнішим з покликанням на положення, які втратили чинність і не є актуальними (зокрема с. 403, 412 «Положення про організацію навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти»), а зазначити відповідні нормативні документи, ухвалені у ЗВО.

3. Вважаємо невдалою назву виду самостійної роботи студентів та етапу педагогічного експерименту «когнітивно-пізнавальний», оскільки вона є плеонастичною.

4. На нашу думку, слід було розвести репродуктивно-творчі вправи на два окремих різновиди: репродуктивні і творчі з огляду на їхню різнохарактерність.

5. Нам видається, що в дисертації більше уваги варто було приділити завданням, які передбачають походження термінів, розвитку термінології в історичній ретроспективі, порівняльну характеристику шкільної і вишівської термінних систем, а не методичним завданням на кшталт розроблення конспекту уроків, аналізу уроків тощо, оскільки останні стосуються методики навчання української мови, а не мовознавчих дисциплін.

6. На жаль, вочевидь, через неухважність, авторці не вдалось уникнути окремих огріхів і технічних недоліків: так, зокрема, на с. 8, 321, 327, 403, 422 натрапляємо на помилкове називання освітнього процесу навчальним; на с. 55 вказано неправильний шифр спеціальності Середня освіта; на с. 134 епістолярний підстиль уналежнено до розмовно-побутового стилю, а на с. 370

запропоновано дискусійне питання на тему «Епістолярний стиль чи різновид адміністративно-канцелярського підстилю офіційно-ділового стилю»; на с. 317 метод кейсу віднесено до ігрових методів, а на с. 319 справедливо зазначено, що цей метод є імітаційним неігровим методом інтерактивного навчання.

Зазначені зауваження до дисертаційної роботи здебільшого дискусійного чи рекомендаційного плану, жодним чином не применшують значення її і не знижують загальної високої оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом на наукову перспективу автора.

Загальний висновок. Дисертація Рускуліс Лілії Володимирівни «Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін» є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, теоретичне і практичне значення її, відповідність «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 24 липня 2013 року № 567, є підставою для присудження Рускуліс Лілії Володимирівні наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
перший проректор з науково-педагогічної роботи
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

30 квітня 2019 р.

О. А. Копусь